

УДК 355.451

DOI: <https://doi.org/10.17721/3041-1912.2024/1-7/11>

Олег МЕДВЕДЕВ, канд. пед. наук, доц.

ORCID ID: 0009 0007 2513 2092

e-mail: oleh.medvedev@gmail.com

Національний університет оборони України, Київ, Україна

Ігор СІВОХА, наук. співроб.

ORCID ID: 0000-0001-5377-2520

e-mail: sim08101967@gmail.com

Національний університет оборони України, Київ, Україна

Тарас ТАРАСЮК

ORCID ID: 0009-0003-4487-9424

e-mail: taras_tarasiuk@proton.me

Фонд "Демократичні ініціативи" імені Ілька Кучеріва, Київ, Україна

ЦИВІЛЬНА ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА СПРОМОЖНОСТЕЙ СИЛ ОБОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Вступ. *Перехід України до оборонного планування на основі спроможностей, передбачений Законом України "Про національну безпеку України", висуває нові вимоги до стратегічних комунікацій. Особливої актуальності ця проблема набуває в часи відсічі збройній агресії РФ проти України. Від спроможностей Сил оборони та безпеки України (СОБУ) у сфері стратегічних комунікацій значною мірою залежить морально-психологічний дух українців, віра в перемогу, успіх України в інформаційній війні проти росії, в тому числі і в третіх країнах, готовність союзників з країн ЄС та НАТО допомагати Україні, ставлення громадян цих країн до російсько-української війни. Відтак, аналіз сильних та слабких сторін стратегічних комунікацій СОБУ має не лише аналітичний, а й прикладний, практичний характер.*

Методи. *Дослідження спроможностей сил оборони та безпеки України у сфері стратегічних комунікацій проводилось влітку 2023 р. на основі опитування журналістів і керівників українських медіа, які надали свої оцінки на основі шкали Лікерта щодо різних аспектів комунікаційної діяльності Сил оборони та безпеки.*

Результати. *Виявлені сильні і слабкі сторони стратегічних комунікацій СОБУ та сформульовані рекомендації для підвищення їхньої ефективності.*

Висновки. *Офіційні комунікації сил оборони та безпеки України характеризуються якістю, оперативністю, регулярністю та сучасними підходами. Високий рівень довіри до військових демонструє можливість більших професійних та детальних матеріалів стосовно перебігу бойових дій. Ідеться передусім про аналітичні матеріали, інтерв'ю з безпосередніми учасниками, командирами та бійцями.*

Ключові слова: інформаційна війна, інформаційно-психологічні операції, критерії ефективності, медіа.

Вступ

Перехід України до оборонного планування на основі спроможностей, передбачений Законом України "Про національну безпеку України" (Про національну безпеку ..., 2018) стосується і сфери стратегічних комунікацій. Цей процес потребує оцінки ефективності цієї сфери в процесі змін, що в ній відбуваються. Особливої актуальності тема оцінки ефективності і результативності комунікацій набуває в період відсічі російській агресії, яка здійснюється, зокрема і в тому числі, в інформаційно-комунікативному просторі. Один із підходів до такої оцінки спроможностей передбачає її формування на основі зворотного зв'язку із аудиторією, посередниками в чому і є редактори та журналісти провідних українських медіа.

Метою дослідження є систематизована та методично обґрунтована оцінка спроможностей сил оборони та безпеки України (СОБУ) у сфері стратегічних комунікацій на основі опитування журналістів і керівників українських медіа, які надали свої оцінки на основі шкали Лікерта щодо різних аспектів комунікаційної діяльності СОБУ, а також відповіли на відкриті запитання анкети, підготовленої Центром стратегічних комунікацій, на базі якого восени створено Інститут стратегічних комунікацій як структурний підрозділ Національного університету оборони України. Досягнення цієї мети дало змогу підготувати практичні рекомендації для підвищення ефективності стратегічних комунікацій СОБУ.

Методи

Для досягнення мети дослідження використано низку теоретичних та практичних наукових методів. Метод наукової абстракції дає змогу виділити найбільш суттєві та загальні ознаки стратегічних комунікацій як механізму публічного управління у сфері національної безпеки і оборони, абстрагуючись від несуттєвих та часткових деталей. Цей метод допоміг сформулювати основні поняття, категорії, принципи та закономірності дослідження. Діалектичний метод, який базується на визнанні суперечливостей та протиріч у розвитку стратегічної комунікації, їх взаємодії та перетворення, допомагає аналізувати об'єкт дослідження як складний та динамічний процес, що залежить від багатьох чинників. Структурно-логічний метод, який полягає у визначенні структури стратегічної комунікації, її елементів, зв'язків та функцій. Цей метод допомагає розкрити організаційні та інституційні основи стратегічної комунікації, її суб'єктів та об'єктів, а також розподіл компетенцій та відповідальності між ними. Абстрактно-логічний метод використовується для побудови логічних міркувань, доведень, аргументів та висновків на основі абстрактних понять, категорій, принципів та теорій. Цей метод дав можливість обґрунтувати наукову гіпотезу, мету, завдання та результати дослідження, а також перевірити їх на внутрішню та зовнішню узгодженість. Метод синтезу, який полягає у поєднанні окремих частин дослідження в єдине ціле, допоміг узагальнити отримані результати, виділити основні висновки та рекомендації.

а також сформулювати пропозиції щодо підвищення ефективності стратегічної комунікації як механізму публічного управління у сфері національної безпеки.

Результати

Після впровадження воєнного стану серед інших постало питання про роботу засобів масової інформації. Закон під час війни дає владі право (Детектор медіа, 2022) встановити повний контроль над ЗМІ, закрити їх і впроваджувати фактичну цензуру, хоча саме це слово в Законі «Про правовий режим ...» (Про правовий режим воєнного стану, 2015) не згадується. Влада позитивно відреагувала на ініціативу низки провідних телевізійних каналів про створення спільного інформаційного марафону «Єдині новини». Марафон став головним джерелом інформування громадян про події на фронті і в тилу, про дії міжнародної коаліції на підтримку України. У перші тижні бойових дій «Детектор-медіа», найавторитетніше інтернет-медіа, яке спеціалізується на висвітленні новин та тенденцій ринку ЗМІ, назвало марафон «інформаційною протиповітряною обороною від російських фейків та крилатої дезінформації в часи цивілізаційної війни Росії проти України» (Остапа, 2022).

Попри побоювання, що ця «екстрена, тимчасова форма організації українського інформаційного телепростору стане постійною й поховає розмаїття, яким були сильні українські телеканали» (Данькова, 2022), критики визнають, що спільний телемарафон «Єдині новини» – «без сумніву, найбільший феномен українського телебачення 2022 року» (Довженко, 2022).

Марафон виявився і основним каналом стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки та оборони, відіграє вагомий роль у підтримці високого рівня бойового духу і віри України в перемогу. Відповідні позитивні показники протягом 2022 р. фіксували всі провідні соціологічні компанії (KMIS, група «Рейтинг» та ін.), і підтвердили опитування Центру Разумкова, оприлюднені вже 2023-го. «Якщо зростання соціального оптимізму у зв'язку із зміною влади, – зазначають аналітики Центру, – легко пояснити надіями на позитивні зміни, пов'язані з приходом нової влади, то зростання впевненості в тому, що події розвиваються в правильному напрямі, викликане війною, виглядає парадоксальним» (Політичні цінності ..., 2022).

Звичайно, подібні зміни в суспільній свідомості не є наслідком діяльності лише телевізійного марафону, але так чи інакше він дає змогу проводити узгоджену інформаційну політику, так звану one voice policy, бо є доволі потужним каналом комунікації. 47% українців, за даними Міжнародного республіканського інституту США, назвали марафон найпопулярнішим джерелом інформації (Центр стратегічних комунікацій ..., 2021).

Ряд редакторів та журналістів з медіа, які є учасниками марафону, брали участь в експертному опитуванні з оцінкою комунікацій Сил оборони та безпеки України. Центр стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки та оборони Національного університету оборони України разом з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва провели за участі згаданих журналістів і редакторів анонімне експертне опитування. Вибірку сформували із журналістів, редакторів та інших фахових співробітників сектору ЗМІ, які доводять інформацію від різних складових Сил оборони та безпеки до широкої української та міжнародної громадськості. Це -

працівники низки онлайн та офлайн медіа, телеканалів, які беруть участь у єдиному марафоні, і опозиційних каналів поза його межами, низки Інтернет-ресурсів, як центральних, так і регіональних медіа.

Звісно, дослідження не є репрезентативним через низьку вибірку опитаних. Проте воно дало змогу виявити певні закономірності, плюси та мінуси стратегічних комунікацій СОУБ, сформулювати рекомендації для їхнього поліпшення. Анкета, складена Центром стратегічних комунікацій, включала для дослідження такі складові сил оборони та безпеки у сфері стратегічних комунікацій, як: Президент України – Верховний Головнокомандувач, Головнокомандувач ЗСУ, Міністерство оборони, Генеральний штаб Збройних сил, Головне управління розвідки Міністерства оборони України, Повітряні Сили (ППО), Служба безпеки України, Рада національної безпеки та оборони, Національна гвардія, Національна поліція, Сили територіальної оборони, Державна прикордонна служба.

Складові СОУБ пропонувалося оцінювати за такими критеріями: зрозумілість подання інформації, правдивість, повнота, відповідність наданої інформації даним, які отримані в результаті безпосереднього спілкування з військовослужбовцями, своєчасність висвітлення подій, відкритість до запитів з боку медіа, професійність при донесенні новин та коментарів тощо.

Результати опитування залежні від багатьох чинників, таких як контекст, розуміння термінів, якими користувалися представники, та особисті погляди опитаних. Різноманітність оцінок може бути пов'язана з різним рівнем інформованості опитаних щодо діяльності різних структур, а також від перебігу подій на фронті, в яких складові СОУБ задіяні нерівномірно, хтось в епіцентрі подій, хтось – на периферії уваги.

Загалом за більшістю критеріїв оцінювання 12 складових СОУБ виявилось позитивним. Середній бал – вище 3,7 за п'ятибальною шкалою, що збігається з медіанною відповіддю. Найбільш часта середня оцінка кожного з органів СОУ становила 4 бали – висока оцінка. Станом на час завершення опитування (липень 2023) більшість респондентів не мали критичних проблем з доступом до інформації чи отриманням з відповідями на запити. Так близько 72% учасників не стикались із такими проблемами, або ж вони не були критичними.

За даними опитування, більшість респондентів позитивно оцінює зрозумілість подання інформації представниками СОУБ. Повітряні Сили (ППО) виокремлюються із середньою оцінкою 4,4. Очевидно, що на тлі ледве чи не щоденних ракетних атак росії на Україну роз'яснення з боку фахівців не тільки користуються підвищеним попитом, а й потрапляють на певний емоційний ґрунт, який визначає особливо приязне сприйняття наданої інформації. Тут, і як побачимо далі, Повітряні Сили отримуватимуть найвищі оцінки респондентів.

Більшість редакторів та журналістів висловлюють довіру до інформації, наданої складовими Сил оборони та безпеки України, із середніми оцінками, які коливаються близько 4 балів. Головнокомандувач ЗСУ виявився на провідній позиції з середньою оцінкою 4,6. На рівні 4,3 знаходяться Генеральний штаб Збройних Сил України та знову ж таки Повітряні Сили. Щодо повноти інформації, то тут показники дещо

нижчі. Але більшість органів отримали оцінку у 4 бали, що підтверджує загальну тенденцію високої довіри.

Досліджувалась відповідність надаваної інформації даним, які отримуються в результаті безпосереднього спілкування з військовослужбовцями. Головнокомандувач ЗСУ відрізняється високою оцінкою у 4 бали, що свідчить про високий рівень довіри до наданої ним інформації. Серед інших органів, знову ж таки, Повітряні Сили виявилися з високою середньою оцінкою 3,8, що є краще порівняно з іншими структурами. Зокрема, на нижчу оцінку стосовно відповідності ППО можуть впливати ситуації стосовно статистики збитих ракет, зокрема кейс збиття ракет типу "Кинджал", який досі не є чітко поясненим, що неодноразово було згадано в прикладах неефективної комунікації у відкритих відповідях респондентів. Загалом близько 65% опитаних регулярно або ж іноді стикалися із ситуаціями, в яких офіційна інформація суперечила даним, які отримувались від неформальних джерел (військовослужбовців, лідерів думок, іноземних ЗМІ тощо). Лише 11% вказали, що таких ситуацій не було. 24% констатували, що подібне трапляється зрідка.

Загалом відкриті відповіді на запитання про ситуації, коли інформація про стан сил оборони та безпеки України та перебіг бойових дій, отримана від неофіційних українських джерел, суперечила офіційним повідомленням (або навпаки) можна об'єднати в кілька ключових категорій. По-перше, критика стосується висвітлення таких тем, як бої за Маріуполь, Соледар, Бахмут у 2022 р., літнього контрнаступу 2023 р., тощо, і респонденти вказували на розбіжності між фактичним станом справ на лінії фронту і тим, що було озвучено офіційно. По-друге, частина учасників опитування згадали інформацію про потенційне звільнення Криму, яка була завищена або неправильна. По-третє, зверталася увага на відмінність у швидкості та точності інформації між офіційними каналами і неофіційними джерелами на користь останніх. Варто зазначити, що у відповідях чимало респондентів висловили розуміння обмежень і необхідності "замовчування або викривлення" інформації з певних причин, таких як безпека або стратегічна важливість.

Траплялися, на думку респондентів, і такі ситуації, коли різні органи Сил оборони України надавали відмінні або навіть взаємовиключні коментарі. Це свідчить про важливість узгодження повідомлень між різними структурами.

За критерієм "своєчасність висвітлення подій" Повітряні Сили знову висуваються на передній план із середнім показником 4,5. Це свідчить про те, що вони вважаються найбільш відповідальними в оперативному висвітленні подій серед опитаних. Як уже було згадано, це можна пов'язувати зі звітністю щодо результатів відбиття ракетних атак та знищення ворожих БПЛА. Президент України та Головнокомандувач ЗСУ також демонструють високі результати із середніми оцінками 4,2 та 4,0 відповідно. Як позитивна відзначається практика щоденних звернень глави держави.

Важливим є аналіз вивчення відповідей стосовно довіри до статистичних даних, що надаються силами оборони та безпеки України. Так, найбільша довіра медіа до інформації спостерігається стосовно

перебігу подій на фронті (понад 67 % респондентів). Високою довірою користуються показники стосовно втрат супротивника в живій силі та техніці – цим даним вірить 64 % учасників опитування, ніхто не визнав їх завищеними. Є підстави вважати, що психологічний комфорт від кількості загиблих росіян знижує критичність сприйняття даних. У цьому контексті варто зазначити, що дані наших партнерів тут суттєво різняться від статистики офіційних повідомлень СОБУ.

Рівень довіри до офіційної інформації істотно знижується в питанні про стан комплектування сил оборони та безпеки. Понад 33 % указали, що наскільки довіряють, настільки й не довіряють інформації про діяльність ТЦКСЗ. Ще 18 % зазначили, що скоріше не довіряють, а 5 % респондентів вказали, що зовсім не довіряє таким даним. Варто зазначити, що опитування завершилося практично до того, як у другій половині літа 2023 р. розпочалася потужна кампанія із критикою Центрів комплектування та жорсткою реакцією влади на виявлені зловживання.

Та найбільш скептично оцінюються дані щодо наших втрат у війні. Так, більшість опитаних або не може визначитись з оцінкою («важко сказати»), або ж не довіряє (28 %) офіційній статистиці з цього питання. Ще 13 % вказали, що зовсім не довіряють даним, наданими органами СОБУ. Втім, військові дають роз'яснення, що інформація про втрати в умовах воєнного стану – військова таємниця. Як пояснювала экс-заступниця міністра оборони Ганна Малаяр, «не тому що хтось щось хоче приховати, а тому що це вимога військових. Ці дані є таємними, тому що під час активної фази війни кількість загиблих і поранених ворог використовує для прорахунку ймовірних подальших дій України... « Інформація щодо загальної кількості загиблих та поранених під час воєнного стану є державною таємницею. Доступ до цієї інформації має дуже обмежене коло осіб, які попереджені належним чином про кримінальну відповідальність за розголошення" (Ukrinform, 2023).

Утім, така інформація час від часу з'являється не лише в інтерпретації країни-агресора, а й у засобах масової інформації країн-партнерів України, і так чи інакше через телеграм-канали просочується в українське суспільство. Учасники опитування продемонстрували обережний підхід до використання неофіційної інформації з різних причин, у тому числі і виходячи із ризиків розкриття конфіденційних даних включно з державною таємницею. Ці ж застереження, хоча і меншою мірою, стосуються міжнародних масмедіа та аналітичних центрів. При цьому українські медійники активно ними користуються як альтернативними, або як мінімум додатковими джерелами, що доповнюють чи урізноманітнюють потік інформації, коли офіційні структури СОБУ з огляду на ті чи інші причини дотримуються режиму тиші чи інших обмежень, властивих умовам воєнного стану і виправданих для країни, яка воює. Це, зокрема, наочно проявилось під час літнього контрнаступу на Півдні.

Найчастіше українські редактори та журналісти користуються матеріалами Інституту вивчення війни Міністерства оборони Великої Британії/британської розвідки, спільноти журналістських розслідувань Bellingcat, низки провідних видань, як-от The New York Times, The Washington Post, The Wall Street Journal,

The Financial Times. Вони публікують великі аналітичні матеріали, насичені оцінками та прогнозами, дають змогу краще розуміти контекст політики демократичних країн (зокрема США, ЄС та Великобританії), зокрема стосовно надання допомоги Україні.

Респонденти однозначно вказують на потребу оперативної та відкрито інформувати навіть про негативні події під час війни. Вчасні пояснення допомагають зберегти довіру громадян. На думку опитаних, зволікання або некоректне інформування може призвести до паніки, дезінформації та втрати довіри.

Окремо варто розглянути оцінки респондентами кризових комунікацій сил оборони та безпеки. Більшість респондентів надали неоднозначну відповідь. 45 % вважає, що кризові комунікації є настільки ж ефективними, наскільки й неефективними. Тобто близько половини всіх респондентів не відчують ефекту роботи органів СОЮУ над кризовими комунікаціями. Нарікання респондентів стосуються таких моментів.

Перше. Неадекватна реакція на журналістські розслідування. Насамперед згадується ситуація зі скандалами стосовно оборонних закупівель. Друге. "Слабка комунікація при великих подіях": казуси з обстрілами Одеси, наступом на Харківщині (2022) та Херсонщині наводяться як приклади того, що громадськість не була належним чином поінформована, хоча, можливо, так і треба було з міркувань безпеки чи введення противника в оману. Третє. Закритість доступу журналістів до деяких районів, відсутність реакції на звіти чи статті західних ЗМІ. Четверте. Чимало респондентів вказують на брак швидкої реакції у разі кризових ситуацій.

Проте респонденти виділяють і сильні сторони комунікації органів Сил оборони та безпеки. Вони позитивно сприймають можливість стежити за подіями за допомогою соцмереж. Це підтверджує важливість присутності в інтернет-просторі для оперативного інформування. Зокрема, виділяється робота телеграм-каналів та відеороликів, які показують роботу військових. Історії про допомогу тваринам та інший емоційний контент також мав позитивний вплив на сприйняття армії та високу оцінку її гуманізму. Як позитивний досвід респонденти відзначили реакцію на підрив ГЕС у Новій Каховці, спростування ворожих чуток про нібито загибель Залужного та Буданова.

У цілому найнижчими є оцінки стосовно зусиль, спрямованих на допомогу пораненим військовим, родинам загиблих військових. Близько 76 % респондентів вважають цей момент зовсім або скоріше не достатньо висвітленим. З аналогічним результатом є показники стосовно результатів з рекрутингу громадян до Сил оборони: понад 76 % респондентів вважає цю інформацію не висвітленою більшою чи меншою мірою. Також критичними є показники стосовно питань дотримання прав військовослужбовців: понад 78 % наголошують на зовсім або ж скоріше недостатньому висвітленні цього аспекту діяльності органів СОБУ. Загалом можна робити висновок про низькі результати в усіх згаданих для респондентів питаннях – процесу рекрутингу, визволення полонених, умов побуту військовослужбовців у цілому є посередніми, з ухилом у критику. Респонденти вважають, що фокус висвітлення подій концентрується перш за все на

фронті, тоді як поширення новин стосовно соціальних проблемних питань – таких як мобілізація, допомога пораненим, звільнення полонених – недостатнє.

Існує попит на більшу конкретику та глибший аналіз подій, особливо щодо ситуацій на прикордонні, забезпеченні, лікуванні та інших аспектах діяльності сил оборони та безпеки. Декілька відгуків стосувалися необхідності простішої та доступнішої форми комунікації, зокрема уникання "канцелярщини". Рекомендується говорити більш загальноживаними термінами.

У медіаспільноті є нарікання на складність узгодження виступів спікерів. Побутує думка, що Сили оборони та безпеки мають більш адекватно реагувати на критику, не сприймаючи її як напад. У деяких відгуках згадується необхідність підвищення професіоналізму спікерів та відміна "прихованої цензури". Також вказується на потребі "не зав'язувати всю комунікацію на центр, делегувати більше повноважень окремим структурним підрозділам".

Якщо узагальнити думки респондентів щодо сильних сторін комунікації, слід насамперед зазначити регулярність комунікацій, якість та різноманітність контенту, сучасні підходи, загальну довіру і роль конкретних персоналій у просуванні інформації від структури, в якій вони служать. Опитувані позитивно відгукувалися про регулярність повідомлень, постійне утримання зв'язків громадськістю, системність, достовірність. Відзначено високу якість відео- та фотоматеріалів, хорошу роботу з візуальним контентом, майстерне володіння технологіями роботи в соціальних мережах та месенджерах.

Дискусія і висновки

На основі вищезазначеного можна зробити висновок, що офіційні комунікації Сил оборони та безпеки України характеризуються якістю, оперативністю, регулярністю та сучасними підходами. Вони користуються довірою громадськості. Загалом дослідження дало змогу продемонструвати загальні тренди думки профільних робітників медіа та ЗМІ, а також звернути уваги на основні проблеми в комунікаційному процесі.

Дослідження дало можливість визначити основні проблематичні елементи комунікативної стратегії СОБУ, зокрема такі як потребу більшої уваги до комунікативної стратегії з рекрутингу, чіткіших інструкцій та розподілу відповідальних на відповіді на запити з інформації, потребу збільшення актуалізації в дискурсі соціальних питань – підтримки ветеранів, звільнення полонених тощо.

Також варто посилити комунікацію стосовно інструкцій із взаємодії з медіа, конкретизацією пояснень щодо можливих обмежень поширення новин у період воєнного стану, а також проводити дослідження щодо конкретних кризових кейсів та причин неоднозначної позиції медіа стосовно цілісності та якості освітлення перебігу бойових дій.

Більшість відповідей вказують на необхідність удосконалити взаємодію зі ЗМІ, покращити якість та зміст комунікації, зосередити увагу на демонстрації відкритості, а також зробити акцент на реальних історіях бійців. Опитані пропонують тісніше співпрацювати з українськими воєнними кореспондентами, а також розуміти роль медіа в зоні бойових дій. Підкреслено, «що журналісти – це не вороги». Пропонується проводити моніторинг роботи українських воєнних кореспондентів, створення мобільних медіацентрів для брифінгів з

речниками СОБУ, зменшувати конфліктність у випадках критики державних органів у медійних матеріалах.

Респонденти рекомендують гуманізувати дискурс, збільшити фокус на особистих історіях бійців, які беруть участь у війні. Також рекомендується посилити аргументацію стосовно тих чи інших рішень, надавати більш масивні та деталізовані обґрунтування наказів, подій на фронті тощо. Зокрема, пропонується й розширити формат можливих виступів речників – ще більше використання соціальних мереж, запис відео тощо. Пропонується збільшити навчання серед речників та інших співробітників СОБУ з комунікації, надаючи цивільні тренінги та освіту для профільних посадовців.

Крім того, важливо більше уваги приділяти соціальним проблемам війни. Зокрема, респонденти рекомендують збільшити інформування населення стосовно лікування і реабілітації ветеранів; інформувати про алгоритми дій для поранених військовослужбовців та їх сімей, дій рідних у разі полону військовослужбовця.

Визначається й потреба більшої комунікації стосовно прозорості закупівель. Крім уже згаданих питань стосовно закупівлі харчування, також ідеться про публічне висвітлення використання та стану забезпечення матеріально-технічної допомоги, що надаються країнами-партнерами. Також деякі респонденти наголошують на потребі звітності щодо якості контролю над використанням західної зброї, а також загального стану рівня забезпечення армії та ефективності наданої допомоги. Крім того, пропонується більше висвітлювати стан забезпечення військ сучасними системами озброєння, такими як дрони, а також збільшення уваги до озвучення ролі та стану співпраці з волонтерським рухом.

Для підвищення ефективності комунікацій рекомендується розширювати співпрацю з медіа, зосереджуватися на об'єктивності та зрозумілості інформації, використовувати сучасні платформи для взаємодії та розглядати можливість зміни чи додаткової підготовки комунікаційних фахівців.

Ураховуючи результати опитування, а також побажання та висновки надані респондентами, вимагається низка рекомендацій, які можуть слугувати кроками для посилення комунікативної ефективності органів Сил Оборони України. Доцільно збільшити роль та надати певну автономію речникам нижчих рангів. Важливою проблемою є брак діалогу та ситуативних пояснень стосовно чутливої інформації про перебіг бойових дій, або ж стану Сил оборони та безпеки на певних ділянках фронту, ситуації з мобілізаційною кампанією тощо.

Високий рівень довіри до військових демонструє можливість більших професійних та детальних матеріалів стосовно перебігу бойових дій. Ідеться передусім про аналітичні матеріали, інтерв'ю з безпосередніми учасниками чи керівниками боїв.

Комунікативні органи сил безпеки та оборони здатні конкурувати з англійськими медіа, які наразі домінують в аналітиці стосовно перебігу бойових дій, оскільки саме офіційні представники та речники є безпосереднім джерелом інформації для більшості українських та західних медіа. Створення постійного англійського контенту поза соціальними мережами, зокрема у вигляді аналітичних матеріалів, також може допомогти СОБУ збільшити вплив на нарративи

щодо перебігу бойових дій, надавати конкурентне та найбільш релевантне джерело інформації про стан та потреби сил оборони й безпеки.

Результати дослідження свідчать про високі оцінки та позитивні відгуки стосовно поширення інформації від Сил оборони та безпеки у соціальних мережах. Проте пропонується звертати увагу на складні випадки, такі як інформаційна тиша під час початку контрнеступальних дій на Півдні України, оборони Бахмута, питання стосовно оборонних закупівель тощо. Важливим сегментом цих досліджень має бути врахування ролі впливу російських та проросійських медіа як коштом інформаційно-психологічних операцій, так і в контексті обраної супротивником комунікаційної стратегії.

Внесок авторів: Олег Медведєв – концептуалізація, написання (оригінальна чернетка); Ігор Сівоха – написання (перегляд і редагування); Тарас Тарасюк – формальний аналіз, методологія, валідація даних.

Список використаних джерел

- Ukrinform. (2023, 19 серпня). *Інформація про загиблих українських військових є державною таємницею - Малайя*. Укрінформ - актуальні новини України та світу. <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3750402-informacia-pro-zagiblih-ukrainskih-vijskovih-e-dervaznou-taemniceu-malar.html>
- Данькова, Н. (2022, 3 грудня). *Олексій Мустафін: «Усе телебачення не може зводитись до одного новинного каналу — український глядач потребує різноманітнішого меню»*. detector.media. <https://detector.media/community/article/205590/2022-12-03-oleksiy-mustafin-use-telebachennya-ne-mozhe-zvodytys-do-odnogo-novynnogo-kanalu-ukrainskyy-glyadach-potrebuie-riznomanitnishogo-menyu/>
- Детектор медіа. (2022а, 11 жовтня). *Які обмеження та особливості роботи медіа діють в Україні під час великої війни*. detector.media. <https://detector.media/infospace/article/203615/2022-10-11-yaki-obmezheniya-ta-osoblyvosti-roboty-media-diyut-v-ukraini-pid-chas-velykoi-viyny/>
- Довженко, О. (2022, 28 грудня). *Диво, що затягнулося*. Телемарафон «Єдині новини» у 2022 році. detector.media. <https://detector.media/shchodenni-telenovini/article/206445/2022-12-28-dyvo-shcho-zatyagnulosya-telemarfon-iedyni-novyny-u-2022-rotsi/>
- Остана, С. (2022, 15 березня). *Спільний телемарафон — інформаційна ППО в цивільній війні*. detector.media. <https://detector.media/kritika/article/197522/2022-03-15-spilnyy-telemarfon-informatsiyna-ppo-v-tsyvilizatsiyni-viyni/>
- Політичні цінності та політико-ідеологічні орієнтації громадян України в період російської агресії: стан і напрями змін. (2022). *Національна безпека і оборона*, (3-4), 5. https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD189-190_2022_ukr.pdf
- Про національну безпеку України*. (2018). Закон України від 21.04.18. № 2469-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
- Про правовий режим воєнного стану*. (2015). Закон України від 12.05.15. № 389-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
- Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки. (2021, 15 серпня). 47% українців дізнаються новини з Telegram або Viber, стільки ж – з телемарафону Про це свідчить опитування Міжнародного республіканського інституту [Додано зображення] [Оновлення статусу]. Facebook. <https://www.facebook.com/100068219718932/posts/391460459804608/?app=fbl>

References

- About the national security of Ukraine. (2018). Law of Ukraine dated 04.21.18. No. 2469-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
- Dankova, N. (2022, December 3). Oleksiy Mustafin: "All television cannot be reduced to one news channel - the Ukrainian viewer needs a more diverse menu." detector.media. <https://detector.media/community/article/205590/2022-12-03-oleksiy-mustafin-use-telebachennya-ne-mozhe-zvodytys-do-odnogo-novynnogo-kanalu-ukrainskyy-glyadach-potrebuie-riznomanitnishogo-menu/>
- Dovzhenko, O. (2022, December 28). It's a wonder it took so long. Telethon "Edyni Novyni" in 2022. Detector.media. <https://detector.media/shchodenni-telenovini/article/206445/2022-12-28-dyvo-shcho-zatyagnulosya-telemarfon-iedyni-novyny-u-2022-rotsi/>
- Media detector. (2022a, October 11). What are the limitations and peculiarities of media work in Ukraine during the great war. detector.media. <https://detector.media/infospace/article/203615/2022-10-11-yaki-obmezheniya-ta-osoblyvosti-roboty-media-diyut-v-ukraini-pid-chas-velykoi-viyny/>
- Media detector. (2022a, October 11). What are the limitations and peculiarities of media work in Ukraine during the great war. detector.media. <https://detector.media/infospace/article/203615/2022-10-11-yaki-obmezheniya-ta-osoblyvosti-roboty-media-diyut-v-ukraini-pid-chas-velykoi-viyny/>

velykoi-vinyi/Center for Strategic Communications and Information Security. (2021, August 15). 47% of Ukrainians learn news from Telegram or Viber, the same number - from a telethon This is evidenced by a survey of the International Republican Institute [Attached image] [Status update]. Facebook. <https://www.facebook.com/100068219718932/posts/391460459804608/?app=fb>

On the legal regime of martial law (2015). Law of Ukraine dated 12.05.15. No. 389-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

Ostapa, S. (2022, March 15). A joint telethon is an information air defense in the war of civilizations. Dtecor.media. <https://detector.media/kritika/article/197522/2022-03-15-spilnyy-telemarafon-informatsiyna-ppv-tsyvillizatsiyniy-vyni/>

Political values and political-ideological orientations of Ukrainian citizens during the period of Russian aggression: state and directions of changes. (2022). "National Security and Defense", (3-4), 5. https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD189-190_2022_ukr.pdf

Ukrinform. (2023, August 19). *Information about dead Ukrainian soldiers is a state secret* - Malyar. Ukrinform - current news of Ukraine and the world. <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3750402-informacia-pro-zagiblih-ukrainskih-vijskovih-e-derzavnou-taemniceu-malar.html>

Отримано редакцією журналу / Received: 14.12.23

Прорецензовано / Revised: 18.01.24

Схвалено до друку / Accepted: 31.01.24

Oleh MEDVEDYEV, PhD (Pedagogical Sciences), Assoc. Prof.

ORCID ID: 0009 0007 2513 2092

e-mail: oleh.medvedev@gmail.com

National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Ihor SIVOKHA, Researcher

ORCID ID: 0000-0001-5377-2520

e-mail: sim.08101967@gmail.com

National Defence University of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Taras TARASIUK

ORCID ID: 0009-0003-4487-9424

e-mail: taras_tarasiuk@proton.me

Iiko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation, Kyiv, Ukraine

ASSESSMENT OF THE CAPABILITIES OF THE DEFENSE AND SECURITY FORCES OF UKRAINE IN THE FIELD OF STRATEGIC COMMUNICATIONS

Background. *The article analyzes an expert survey of editors and journalists of the Ukrainian mass media, that evaluates the strategic communications of the defense and security forces of Ukraine, primarily the Armed Forces. These communications affect the whole range of attitudes: the Ukrainians' morale, faith in victory, Ukraine's success in the informational war with Russia both locally and in other countries; NATO's and EU's willingness to aid Ukraine and their citizens' attitude to the Russo-Ukrainian war.*

Methods. *The study of the effectiveness of the strategic communications of defense and security forces of Ukraine was conducted on the basis of a survey of journalists and heads of the Ukrainian mass media, who provided Likert scale based assessments based of various aspects of the communication activities of the defense and security forces.*

Results. *The results show both high ratings and positive feedback regarding the law enforcement agencies' dissemination of information via social networks. Also, Ukrainian mass media actively use international sources, when the official structures of the Security Service of Ukraine maintain a regime of silence or other restrictions for various reasons, justified under the martial law in a country at war. Ukrainian editors and journalists rely on the materials of the Institute for the Study of War, the Ministry of Defense of Great Britain and British Intelligence, the Bellingcat's joint journalistic investigation, a number of leading publications, such as The New York Times, The Washington Post, The Wall Street Journal, The Financial Times. They publish extensive analytical materials based on assessments and forecasts that allow a better understanding of the context of the policies of democratic countries (in particular, the USA, EU, Great Britain), especially regarding aid to Ukraine.*

Conclusions. *The official communications of the defense and security forces of Ukraine are characterized by promptness, regularity and modern approaches. A high level of trust in the military demonstrates the possibility of more professional and detailed materials on the course of battle actions, like analytical materials, interviews with direct participants, commanders and fighters.*

Keywords: *Information war, informational and psychological operations, info ops, efficiency criteria, media.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі та інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interests. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript or in the decision to publish the results.